

שיעורים בדיני סליחות,

ראש השנה, תקיעות לרבים וליחיד ובתקופה זו.

יום טוב, יו"ט שני ויום הכיפורים

מהראב"ד הגאון הגדול רבי שריאל רוזנברג שליט"א

נכתב ע"פ הבנת הכותב

נראה דבדואי מותר. ע"פ הקבלה אין לאכול כלל קודם עה"ש ואפי' קודם חצי שעה¹¹.

♦ **סליחות קודם זמן ציצית** אין מתעטף בטלית, הש"ץ מתעטף ולא מברך, וכתב בחוט שני¹² אם ממשיכים הסליחות אחר שיגיע זמן ציצית יתעטף הש"ץ בטלית שלו ולא יקח מאחר וכשיגיע זמן ציצית ימשמש בציצית ויברך.

סדר סליחות

♦ לפני כל סליחה אומרים פסוקים, אח"כ כרחם אב וכו', ואח"כ הפיוט. אומרים שהפסוקים האלו קדמו לפיוטים והפיוטים נוסדו על הפסוקים הללו, ועכ"פ אין לדלג הפסוקים. לגבי אמירת כרחם אב הגר"א אמר זאת רק בסליחה הראשונה ולפני עקידה [שאומרים בערב ר"ה ובעשיית, ואפשר דלפני העקידה אומרים כרחם אב ולא מסיימים סלח נא וגו'].

♦ **באמירת י"ג מדות יש לעמוד**, ומי שיכול יעמוד כל הסליחות, אין לומר י"ג מדות ביחיד רק כקורא בתורה, וצריך להבין פירוש הדברין מה הן הי"ג מידות.

♦ **כששומע י"ג מדות בציבור** יפסיק ממה שהוא אומר ויאמר עם הציבור.

♦ **באמירת וידוי** ג"כ חייב לעמוד, הוידוי צריך לומר בכוונה ומתוך חרטה שלא יהא חוטא בוידוי פה.

♦ **נפילת אפיים** יאמר עם הציבור.

♦ **הבקשות בארמית** אין אומרים אותם ביחיד.

תעניות בימי הסליחות.

♦ יש מתענים ביום א' של סליחות ובערב ר"ה.

♦ אין צריך לקבל התענית כי כן המנהג, ומי שאינו רגיל להתענות והשנה רוצה להתענות י"א שצריך לקבל התענית [אם אין דעתו להשלים התענית עד סוף היום צריך להתנות כן בפירוש, כי המקבל תענית סתם חייב להשלים].

♦ נוהגים שאין משלימים התענית רק מתפללים מנחה גדולה ואומרים עננו ואח"כ אוכלים.

סליחות

♦ הספרדים מתחילים לומר **סליחות** מאחרי ר"ח אלול, והאשכנזים ממוצאי שבת שקודם ר"ה, ואם אין די ימים בין שבת לר"ה מקדימים למוצ"ש שלפני כן.

♦ אין אומרים תחנונים **בלילה שהוא זמן דין**, [וביוה"כ אין הדין שולט ולכן מותר לומר סליחות בלילה], בשו"ע¹ כתב דשליש הלילה הוא ג"כ עת רצון, אך השע"ת הביא² מהרמ"ז שאין להקדים קודם חצות, לכן י"א סליחות בחצות הלילה וי"א באשמורת הבוקר, כיום נוהגים הרבה לאחר ולומר סליחות קודם התפילה.

♦ המשכים לסליחות צריך לומר **ברכת התורה**, ואפי' אם דעתו לחזור ולישן אחר הסליחות קודם עלות השחר³.

♦ אם משכים קודם עלות השחר צריך **ליטול ידיו**, אך לגבי ברכת על נט"י עדיף להמתין עד זמן התפילה ואז נפנה לנקביו ומברך ענט"י ואשר יצר, וגם אם בירך קודם עה"ש צריך לחזור וליטול ידיו אחרי עה"ש ויכול להמתין עד אחר הסליחות.

♦ **שאר ברכות השחר** יכול לברך גם קודם שיאור היום, רק **ברכת 'אשר נתן לשכוי'** וכו' עדיף לכתחילה לברך אחרי עה"ש וכן פרשת התמיד והמשניות⁴, ואם קם קודם חצות משמע במ"ב⁵ דלא יאמר הברכות בס"ק לא כתב לענין ברכת יא"י לשכוי שקודם חצות לא יצא אפי' בדיעבד וצ"ע לגבי שאר הברכות.

♦ אם השכים לסליחות קודם עה"ש ודעתו לחזור ולישן **שנית קודם עה"ש** לא יברך 'אלוקי נשמה' רק בלא חתימה וכן לא ה'מעביר שינה' רק כשיקום אח"כ, לגבי ברכת התורה, י"א שחוזר ומברך אחר שקם משנתו וכן נוטה דעת המ"ב⁶.

♦ לגבי **אכילה ושתייה קודם הסליחות** אם הגיע כבר עה"ש אסור⁷, וגם חצי שעה קודם עה"ש אסור⁸.

♦ **מים** מותר לשתות⁹, לגבי **תה וקפה** עם סוכר ע"י משנ"ב¹⁰, והעולם נוהג להקל. בחצי שעה קודם עה"ש

לעי"נ דוד ורביקה קנדר הי"ד
וילדיהם חיים וציפורה הי"ד

⁹ פ"ט ג'
¹⁰ פ"ט כב
¹¹ באה"ט תקפ"א יב
¹² פרק א'

⁵ מז ס"ק ל'
⁶ ס"י מז כט
⁷ ס"י תקפ"א מ"ב כא
⁸ משנ"ב פ"ט כז

¹ ס"י א ס"ב
² ס"יק ו'
³ מ"ב מז כט.
⁴ שו"ע מז יג

♦ גם נהגין שאם יש **סעודת מצווה** כגון ברית מילה ופדה"ב שאוכלים בסעודה ולא מתענים.

ערב ר"ה

♦ **א"א תחנון בער"ה** רק בסליחות ואפי' אומרים הסליחות אחר שהאיר היום.

♦ **אין תוקעין בשופר** אחר התפילה **בער"ה** ונהגו שאפי' יחיד בביתו אינו תוקע, ואם צריך להתלמד יתקע בחדר סגור, **בליל ער"ה** ג"כ לא תוקעים¹³.

♦ **התרת נדרים** נוהגים לעשות אחר התפילה בער"ה, ויש להתיר בפני ג' גדולים מן התורה דהיינו בני י"ג שנתמלא זקנם.

♦ **מופלא סמוך לאיש** צריך להתיר ג"כ נדרים, דהיינו בן משנת יב ובת משנת יא [והמופלא וכן בן יג שלא נתמלא זקנו מתירים נדריהם בפני אחרים ואין הם יכולים לחזור ולהתיר לאותם שהתירו להם].

♦ לכאורה אין מקום לחלק בין **נשים** לגברים לענין הצורך בהתרת נדרים, אך רוב הנשים לא נהגו להתיר הנדרים בערב ר"ה וסומכות על ההיתר ד'כל נדרי' להולכות לביהכניס ליכל נדרי', ויש שעושות את הבעל שליח והוא מבקש מאותם המתירים לו שיתירו גם לאשתו, ודוקא בעל יכול להיות שליח אך אחר לא.

♦ התרת נדרים גם **בקרובים**, רק הבעל אינו יכול להיות דיין להתיר נדרי אשתו.

♦ אחר התרת נדרים נוהגים **למסור מודעא** על כל הנדרים שידור שלא יהיו נדר [וזה יכול לעשות גם ביחיד בביתו בינו לבין עצמו] ולמעשה מי שנדר איזה נדר אינו סומך על מודעא זו לבטל הנדר לחוש לדעה שהביא השו"ע דמהני מודעא רק אם נזכר תוכ"ד ומיד מתחרט על זה שנדר¹⁴.

♦ נוהגים **להסתפר** בער"ה להראות שאנו סמוכים שהקב"ה יוציא אותנו זכאים בדין, וכן נוהגים לגזור הצפרנים.

♦ נוהגים **לטבול במקווה**, וכתב הח"א דאין להקדים הטבילה יותר משעה לפני חצות.

♦ יש לזכור **להכין פרי חדש** לצורך ברכת שהחיינו בליל ב' דר"ה ע"י להלן לענין הדלקת נרות בליל יו"ט שני ומה שיכול להכין מער"ה לצורך ליל יו"ט שני ראוי להכין.

♦ לובשים **בגדי יו"ט** אך לא בגדי משי ורקמה ובכלל זה שלא להתקשט בתכשיטים.

♦ יראה **לשוב בתשובה** ביום זה, ונזכר בספרים ללמוד ביום זה את **יסוד התשובה** לרבינו יונה.

נרות יו"ט

♦ יש כמה מנהגים בענין הדלקת נרות בערב יו"ט, אם הוא כמו ערב שבת או שיש הבדל [אם חל יו"ט בשבת מדליקים הנרות כבע"ש].

♦ מנהגנו **להדליק הנרות בעיו"ט** כמו בע"ש ולא אחר כניסת היו"ט, אמנם כשחל במוצ"ש או בליל יו"ט שני שא"א להדליק מבעו"י מדליקין הנרות ביו"ט עצמו אחר צאת הכוכבים.

♦ מנהגנו בהדלקת נרות יו"ט לברך ואח"כ להדליק [לא כמו שנוהגים בשבת להדליק ואח"כ לברך], שהרי ביו"ט יכולה להדליק אפי' אם תמצוי לומר שקבלה על עצמה יו"ט בשעת הברכה, **ויש לזהר לא לכבות הגפרור** שמדליקה בו הנרות שאם קיבלה יו"ט אסור לכבות, על כן תניח הגפרור או הנר בזהירות על מגש עד שיכבה.

♦ רוב הנשים נוהגות לברך שהחיינו של יו"ט בהדלקת הנרות [ביו"ט שמברכין בו 'שהחיינו' למעט ז' של פסח, ואמנם הפוסקים תמחו מאד על מנהג זה דלמה לא יברכו על הכוס כעיקר הדין, אך לא ביטלו המנהג וביו"ה"כ לא קשה, שהרי אין מברכין על הכוס], ולכן **אין הנשים יכולות להתנות** לא לקבל יו"ט בהדלקת הנרות כיון שברכו 'שהחיינו', ויזהרו להתפלל מנחה קודם ההדלקה שאחר שמקבלת יו"ט אינה יכולה להתפלל מנחה.

♦ כתב בחו"ש¹⁵ שביו"ט חובת הדלקת נרות היא רק **במקום אכילה** משום כבוד יו"ט, ואין את הטעם של 'שלום בית' שלא יכשל וכדו' שיצטרך להדליק בכל מקום שמשתמש בו שהרי יכול להעביר נר כל פעם שצריך אור באיזה מקום.

♦ הנפ"מ **מי שאוכל בליל יו"ט אצל אחרים** צריך להדליק דוקא שם במקום אכילה ואינו יוצא ידי"ח במה שמדליק בביתו שהוא מקום לינה [גם לענין שבת כתב בחו"ש¹⁶ דבהדלקה שלא במקום אכילה לא מהני תוספת אורה וא"כ לא מועיל הדלקת נרות במקום לינה אלא א"כ אין שם אור אחר].

♦ מותר לקחת אש מנר יו"ט כדי לחמם אוכל ליו"ט שגם זה בכלל מצות יו"ט.

הכנת הנרות ביו"ט עצמו

♦ כשמדליקין נרות ביו"ט [כגון בבי' דר"ה או שחל יו"ט בע"ש או במוצ"ש וכדו'] יש לזהר בכמה דברים בהכנת הנרות ולכן ראוי להכניס מערב שבת.

¹⁶ שבת פרק פג ס"ק ט

¹⁵ יו"ט א' ס"ק א'

¹⁴ יו"ט ריא א'

¹³ באה"ט תקפא יד

♦ **בסוף התפילות ובסוף הקדיש** אומר 'עושה השלום' ולא 'עושה שלום', ואין בזה עיכוב כלל.

♦ מוסיפים בברכת **אבות** 'זכרנו לחיים וגו' ובברכת גבורות **'מי כמוך וגו'**, ובברכת ההודאה **'וכתוב וגו'**, ובברכת 'שים שלום' **'בספר חיים וגו'**, הוספות אלו אינם מעכבות ואם לא אמר והתחיל לחתום 'ברוך אתה ה' אינו חוזר.

יש דעה בתוס'¹⁹ שאזכרות אלו מעכבות וא"כ יזהר מאד שלא לטעות בהן שהרי אין הוא יכול לתקן אם עיוות.

♦ בר"ה ויו"כ מוסיפים בברכה שלישית ובכן וכו', ותוספת זו אינה מעכבת, ואם שכח והתחיל לחתום בא"י אינו חוזר [לדעת הרמב"ם מוסיפים כן בכל תפילות עשיית²⁰].

♦ מי שאמר **'ובכן תן** וכו' ואח"כ הסתפק לו אם חתם **'המלך הקדוש'** או **'הקל קדוש'**, אינו חוזר, מכיון שאמר 'ובכן' ולא כנוסח הברכה כל השנה אין הוא למוד לומר 'הקל הקדוש'²¹.

♦ י"א **דבליל ר"ה** אם חתם **'הקל הקדוש'** אינו חוזר, דאין מקדשין החודש בלילה כמו דין 'יעלה ויבוא' בליל ר"ח דאינו לעיכובא, ובשעה"צ כתב דה"מ אם התפלל כל התפילה של חול, אך אם הוא מתפלל תפילת יו"ט הוי תרתי דסתרי²².

ליל ר"ה

♦ נוהגים **לברך איש את רעהו** בברכת לשנה טובה תכתב וי"א 'תכתב ותחתם' ונהגו להוסיף 'לאלתר לחיים טובים ולשלום'.
ביום ר"ה מברכים ב'גמר חתימה טובה' וכן בליל ב' דר"ה וכל עשיית.

♦ נוהגים **לאכול הסימנים** המוזכרים בגמרא, תמרי וכרתי סילקא רוביא וקרא, וכן מה שנוזכר בפוסקים תפוח בדבש ורימון וראש דג ועוד.

♦ הביא המ"ב²³ מהשל"ה ייתעורר אדם בתשובה כשיאמר 'יהי רצוני' ויתפלל ע"ז בלב שלם". נוהגים **לומר היה"ר בלא להזכיר השם**.

♦ **תמרים ותפוח** הם דברים שאינם באים מחמת הסעודה ולכן צריך לברך עליהם בפה"ע לפני האכילה [וכשאוכל שניהם יברך על התמר שהוא מין שבעה]²⁴. שאר הסימנים שהם ירקות כתב בכה"ח יב שהם דברים הבאים מחמת הסעודה ואין צריכים ברכה, וי"א שמכיון שבאים לסימן ולא לסעודה צריך לברך ולכן נוהגים לברך תחלה על בננה או אנוס **לפטור הירקות**.

♦ מותר להכין **'פתיל צף'** ביו"ט, אמנם עדיף להכין מעיו"ט מספיק כדי ההדלקות שצריכים ביו"ט. בסוגים שהנקב בשעם לא מנוקב ופותחים אותו ע"י השחלת הפתילה לכאורה זה דבר שאסור ביו"ט.

♦ מותר **לנקות מכוסית הזכוכית** את שארית הנרות¹⁷, ואין בזה משום תיקון מנא, וגם אין בזה משום מוקצה, שמסיר השיירים מהכלי [וכמש"כ הרע"א לענין שיירי פתילות].

♦ אפשר לשים **שכבה דקה של חול** [שהכין מעיו"ט] לכסות את הפחית הדבוקה לשולי הכלי ואז מניח ע"ז את הנר ואין צורך להוציא את הדיסקית של הנר הקודם [במלח יכול להיות שיש בע"י של מבשל וצ"ע].

♦ **אסור לגרז בסכין** את הנר כדי שיוכל להיכנס אל הפמוט אבל לדחוף אותו בחזקה מותר אף שע"ז מתקלף קצת מהנר.

♦ **אסור לחמם את הנר** ולהדביקו לפמוט משום ממחק.

♦ המדליקים בשמן עם פתיל צף ונותנים מים בכוסית, א"כ אחר שכבה הנר נשאר בכוסית מים ועליהם צף הפתיל צף, מסתבר שאין כאן חשש ברירה להוציא הפתיל הצף מעל המים, [כמו דס"ל לחזו"א לענין זבוב במשקה], אך יכול לשפוך המים עם הפתיל צף, ובזה אין כלל שאלה לא של בורר ולא של מוקצה.

תפילת עשיית

♦ בעשיית חותמים ברכה שלישית של תפילת העמידה **'המלך הקדוש'**, ולא 'הקל הקדוש', אם טעה: תוך כדי דיבור יכול לתקן [אם לא התחיל עדין ברכה שאחריה], אם לא תיקן חוזר לראש התפילה.

♦ גם **ש"ץ שטעה** ולא תיקן תוכ"ד חוזר לראש התפילה, ואומרים עוד הפעם קדושה.

♦ מי **שספק** לו אם אמר 'המלך הקדוש' או 'הקל הקדוש' חוזר, דמסתמא אמר כפי הרגלו.

♦ בברכת 'השיבה שופטינו' חותמים **'המלך המשפט'** ולא 'מלך אוהב צדקה ומשפט', אם טעה יכול לתקן תוכ"ד, אם לא תיקן לרמ"א אין הוא מעכב, וכיון שעבר תוכ"ד או שהתחיל ברכת ולמלשינים אינו חוזר ס"י קי"ח, ודעת השו"ע שהוא מעכב, וכ"ז שלא סיים התפילה חוזר ל'השיבה שופטינו', ואם סיים ועקר רגליו חוזר לראש¹⁸.

♦ ברכת **'שים שלום'** אנו נוהגים לא לשנות את החתימה.

²³ תקפג ב'
²⁴ מ"ב תקפג ג'

²¹ תקפב ד'
²² תקפב ד'

¹⁹ ברכות יב: ד"ה והלכתא
²⁰ פ"ב תפלה הי"ט

¹⁷ חו"ש יו"ט פ"א ס"ק ב'
¹⁸ תקפה א'

♦ סדר התפילה הוא שתוקעים מיד אחר שמסיימים תפילת השחר, אך מכיון שמאריכים בתפילה נוהגים ברוב המקומות להחזיר את הס"ת למקומו ועושים הפסקה קצרה עד התקיעות.

♦ מי שחלש ליבו נהגו להקל שיקדש ויטעם מעט ואסור לאכול יותר מכביצה פת, או פת הבאה בכיסנין כיון שהוא לפני תפילת מוסף.

תקיעת שופר

♦ תקיעת שופר היא **מצוות עשה שהזמן גרמא** ונשים פטורות, אכן נוהגות הנשים להקפיד לשמוע תקיעת שופר אע"פ שאין הן חייבות בה.

♦ מותר לתקוע לנשים וכן מתירים **לטלטל השופר ברה"ר** לצורך תקיעת נשים [ויש פוסקים האוסרים בזה].

♦ לדעת הרמ"א נשים השומעות תקיעת שופר מברכות על המצווה כמו האנשים, דהיינו ב' ברכות לשמוע קול שופר ו'שהחיינו', ולדעת המחבר אין נשים מברכות על מ"ע שהז"ג אך בתקיעת שופר י"א שנהגו לברך, ועל כן נכון שתשמע התקיעות בציבור ויוצאות בברכת הש"ץ [איש שכבר שמע התקיעות אינו יכול לברך בשביל האשה].

♦ צריך לשמוע קול השופר מתחילה ועד סוף, אם התוקע מתחיל או מסיים בקול נמוך שאינו נשמע לעומדים מרחוק לא יצאו ידי חובה.

♦ צריך התוקע לכיון להוציא את השומעים ידי חובה, והשומעים צריכים לכיון לצאת ידי חובה, אך אין הם צריכים לכיון מה התקיעה, אם תשר"ת או תש"ת ואם התקיעה שלפני או של אחרי וסומכין דעתן על מה שתוקע התוקע.

♦ **התוקע ליחיד** ושמע גם אחר את התקיעה אין הוא יוצא ידי חובה, שהרי התוקע לא כיוון להוציא, אבל **התוקע לציבור** סתם דעתו על כל מי שישמע התקיעות ולכן גם מי שחוץ לביהכ"ס יכול לצאת ידי"ח אם כיוון ליבו ושמע התקיעות כראוי.

♦ התוקע לתוך הבור וכו' לא יצא, שחוששים שמא שמע קול הברה, ודעת הט"ז **שהעומד חוץ לביהכ"ס** צריך לחוש שמא הוא שומע קול הברה, אא"כ הוא עומד קרוב לחלון ביהכ"ס. **בעזרת נשים** שפתוחה לביהכ"ס אין חוששין לקול הברה.

♦ מנהג אשכנז שאין תוקעין בתפילת לחש רק בחזרת הש"ץ.

♦ מנהגנו לתקוע יתשר"ת תש"ת תר"ת למלכויות וכן לזכרונות וכן לשופרות, ואחר קדיש תתקבל תוקעין לי

♦ אם חושש באיזה מין **מיתולעים** אין לאוכלו שיצא שכרו בהפסדו, ויש ענין להביא את המין הזה לראותו בלבד²⁵.

♦ המ"ב הביא **"שיזהר מאד שלא יכעוס** בימים האלו מלבד גודל האיסור כדי שיהיה לסימן טוב רק יהיה שמח לבו ובטוח בה' עם התשובה ומעש"ט²⁶.

♦ בכתבי האר"י ז"ל כתבו טוב ללמוד פרק משניות בכל סעודה מד' סעודות ר"ה ובוודאי דגם זה סימן טוב.

♦ מובא בירושלמי שהישן בר"ה ידמיך מזליה והכוונה לשינה ביום, אך בלילה יכול לישון, וכתב בכה"ח שצריך להשכים קודם עה"ש שלא יהא ישן ביום, ועדיף להשכים קודם עה"ש ולישן אחר חצות שבזה יש מקילין²⁷.

♦ החיי אדם כתב שמי שאינו יכול עדיף שישן ביום ויתפלל בכוונה, ופשוט שמי שאם ישכים קודם לא יוכל לכיון בתפילת השחר שעדיף שיקום יותר מאוחר.

♦ מנהגנו שאוכלים **הסימנים גם בליל ב' דר"ה**.

תפילות ר"ה והתקיעות

♦ יש המערערים על המנהג **שמפסיקים בניגון** בין יברכו' ל'את ה' המבורך' ולכן מנגנים קודם שאומר הש"ץ תיבת יברכו'.

♦ כמ"כ מקפידים שלא לנגן בקדיש לפני התיבות ויאמרו אמן' ולכן מנגנים לפני ידאמירן בעלמא'.

♦ המנהג הוא שהש"ץ אומר תיבת **'המלך'** במקומו שהוא יושב בו ואח"כ הולך לפני התיבה, ואומר יושב וגו', [ואומרים בר"ה וביו"כ **'המלך יושב'** ולא 'המלך היושב'].

♦ וכשאומרים **בפי ישרים** וכו' אומרים 'תתרום... תתברך... תתקדש... תהלל...', כסדר בנוסח ספרד שהוא ר"ת 'רבקה'.

♦ מה שפותחים ארון הקודש בחלקים מסוימים של חזרת הש"ץ הוא לעורר את הציבור שכאשר פותחים את ארה"ק כולם עומדים ומתעוררים.

♦ מי שתש כוחו וקשה לו לעמוד אין הוא מחויב לעמוד כל פעם שפותחים את ארה"ק.

♦ כתבו הפוסקים שיש ענין להשתדל שיהא לו עליה בר"ה ויוה"כ, וגם אם מוכרים עליות בכסף יתאמץ לקנות לו עליה, ויותר משובח מי שקונה בכסף ממי שמקבל עלי' בלא תשלום.

♦ אומרים שהמפטיר ביום א' דר"ה הוא סגולה להיפקד בבנים לחשוכי בנים כמו שנפקדו שרה אמנו וחנה.

♦ הרבה מבנות ספרד לא מברכות על תקיעות שופר.

יום ב' דר"ה

♦ מדרבנן עושים ב' ימים ר"ה כיון שבזמן שקדשו ע"פ הראי" לא ידעו אם היום הראשון קודש או השני.

♦ גם בא"י עושים ב' ימים יו"ט שהרי גם בא"י לא יכלו לדעת מתי יו"ט.

♦ **חמור דין יו"ט ב' דר"ה** משאר יו"ט שני של גלויות שפעמים שהיו ב' הימים קודש בוודאי מדרבנן, כגון שבאו העדים מן המנחה ולמעלה לקדש החודש [ונתנו לב' הימים דין של יומא אריכתא שא"א לערב ביום א' לדרום וביום ב' לצפון עירוב תחומין, וביצה שנולדה בראשון אסורה גם בשני].

♦ מה שמחשיבים את ימי ר"ה כ**יומא אריכתא** היינו בין לחומרא ובין לקולא בדרבנן, אך בדאורייתא אין מקילים להחשיבם כיום אחד, ולכן א"א לבשל או להדליק הנר ביום א' ליום ב', שהרי מכין מיו"ט לחול [לכן יש מקומות שמאחרים קצת התפילה בליל ב' דר"ה שיהא מספיק זמן להתחיל להכנות של סעודת ליל ב', שהרי א"א להכין לפני צאה"כ של יום א'].

♦ נחלקו הראשונים לגבי ברכת **'שהחיינו'** ביום ב' דר"ה, אם דינו כשאר יו"ט ב' של גלויות שחוזרים ומברכים **'שהחיינו'** שאע"פ שברכו ביום א' הרי אנו עושים יום ב' משום ספק דיום א' הי' חול, וא"כ לא יצאו ידי חובה בברכת **'שהחיינו'** ביום א', או שר"ה שונה שהוא **יומא אריכתא** ובוודאי כבר יצא ידי"ח ב**'שהחיינו'** של יום א'.

לכן נהגו להכין **פרי חדש** לקידוש ליל ב' דר"ה, שמברך שהחינו לפטור את הפרי החדש, ויוצא גם ידי חובת היום אם צריך, ואין כאן חשש ברכה לבטלה. ואע"פ שאינו אוכל מיד הפרי מ"מ עיקר הדין הוא שמברכים **'שהחיינו'** על ראיית פרי חדש ואפי' אינו אוכלו.

[מיהו יש לעיין על הצד שהיום אינו מחייב בברכת **'שהחיינו'** רק הפרי החדש, א"כ הוא מפסיק בברכה זו שלא לצורך בין ברכת הגפן לשתיית היין של קידוש, וע"י גאון יעקב עירובין מ:].

♦ נשים הנוהגות לברך **'שהחיינו'** של יו"ט בהדלקת הנרות יש להן ג"כ את הנידון הני"ל, אם לברך בליל יו"ט ב' דר"ה וצריכות ג"כ לכוין על פרי חדש [או אם יש להם בגד חדש].

♦ לגבי ברכת **'שהחיינו'** בתקיעת שופר ביום ב' דעת המחבר שאין מברכים, ודעת הרמ"א שמברכים, וכתבו האחרונים שטוב לכתחילה שילבש התוקע בגד חדש לברך עליו **'שהחיינו'** סי' ת"ר סעי' ג'.

[וכל זה כשחל יום א' בחול ותקעו בשופר ואמרו **'שהחיינו'**, אך אם יום א' חל בשבת ולא תקעו בשופר פשיטא שמברכים **'שהחיינו'** ביום ב'].

קולות, ואחר 'אין כאלוקינו וכו' עוד עשר קולות [ויש נוהגים לתקוע הלי' קולות אחר 'אין כאלוקינו וגוי וי' קולות אחר 'עלינו'].

♦ לכתחילה ראוי שלא להפסיק בדיבור עד אחר הי' תקיעות האחרונים, רק מענין התפילה והתקיעות.

♦ דעת מרן הגרי"ז זצ"ל שלצאת ידי חובת תקיעות על סדר הברכות יש לשמוע כל חזרת הש"ץ, ואם חיסר ולא שמע איזה תיבות שהן לעיכובא לא יצא ידי חובה של תקיעות על סדר הברכות, ומרן החזו"א זצ"ל חולק שאם שומע עם הציבור יצא בכל ענין.

♦ המנהג הוא לתקוע התקיעות של מיושב [שלפני מוסף] תשר"ת **בנשימה אחת**, ובתקיעות שעל סדר הברכות בב' נשימות.

למ"ב נשימה אחת היינו הפסק כל דהו, וב' נשימות בהפסק מצומצם כדי נשימה ולא יותר, ולחזו"א נשימה אחת היינו ללא הפסק כלל, וב' נשימות בהפסק כל דהו.

[בכולל חזו"א המנהג לתקוע במיושב כהחזו"א, וע"ס הברכות ב' נשימות כהמ"ב, ואחר התפילה בהפסק כל דהו שהוא נשימה אחת למ"ב וב' נשימות לחזו"א].

לתשומת לב התוקעים בשופר בפרט בתקופת

מחלה

התוקעים לציבור

♦ יש להשתדל לעמוד במרחק מהציבור, ככל האפשר, כי מכח התקיעה מתפזר האויר במרחק גדול. אמנם אין לתקוע לתקוע מחוץ לביהכ"ס או שיעמוד הציבור חוץ לביהכ"ס.

♦ מה טוב אם התוקע יבדוק עצמו ביום ה' בבוקר שאין הוא נושא את הנגיף.

♦ אין לכסות את קצה השופר במסכה.

התוקע ליחיד

♦ כדאי שיכוין התוקע להוציא ידי חובה כל מי ששומע את התקיעות ורוצה לצאת ידי חובה, ולא רק אותו אדם שביקש ממנו לתקוע עבורו.

♦ כשתוקעים ליחיד שלא על סדר התפילה, תוקעים לי' קולות, ותשר"ת תוקעים בנשימה אחת.

♦ אם התוקע כבר יצאה ידי חובת תקיעות, יברך השומע את הברכות.

אלא אם הם ציבור שלא שמעו עדין תקיעות שיכול התוקע לברך את הברכות ולהוציא אותם או שאין השומע יכול לברך בעצמו.

♦ **התוקע לאשה** אינו יכול לברך את הברכות, והיא חייבת לברך לעצמה.

♦ מותר לטלטל את השופר ברה"ר בשביל לתקוע לאשה.

♦ בכמה דברים בהלכות יו"ט התירו סופן משום תחילתן, ולכן התיר המ"ב להחזיר המחזוריים לביתו אחרי התפילה, כשמתירא שמא יגנבו [או יאבדו], שאם לא יתירו להחזירן ימנע למהביא המחזוריים לביהכ"ס, אך כשאין חשש זה אסור להחזיר את המחזוריים שהרי אין צריך להם ביו"ט.

אם לוקח המחזור לאמירת 'תשליך' והרי א"א להשאירם שם א"כ יכול הוא להוליכם לביתו.

♦ יש היתר של **ריבוי שיעורים ביו"ט** והיינו דווקא שמרבה בדבר עצמו באותו מעשה, ועל כן בצרור מפתחות חשיב הוצאה בכל מפתח ולכן אסור לטלטל את כולם אבל קופסת גפרורים כיון שכולם ראויים לו מותר להוציא, ועל כן גם שצריך רק חלק מהתבשיל יכול לבשל הרבה. ועוד היתר אמרו בבישול בשר ודגים שיכול להרבות מכיון שהתוספת משביחה את התבשיל.

♦ שימוש **במים חמים מהברז ביו"ט**, יש בזה נידון מצד בישול המים הקרים, שכנגד כל כמות מים חמים היוצאת מהדוד נכנסים מים קרים והם מתבשלים מהמים החמים [שכלי ראשון מבשל].

ובחוט שני³⁰ דן להתיר, די"ל שכמו שמותר לבשל לצורך יו"ט ה"ה שמותר לעשות פעולה כדי להוציא את המים החמים, אף שנעשה עי"ז בישול במים אחרים וזה בכלל ריבוי בשיעורין, וסיים בצ"ע [ואפשר שבדוד שמש יותר קל דאין בזה בישול דאוריתא רק בישול ע"י תולדות חמה דרבנן], ו**סמוך לביה"ש** הוא אוסר בוודאי שכבר לא יוכל להשתמש ביו"ט בכל המים שנתבשלו.

♦ **מכשירי אוכל נפש** שא"א הי' לעשותן מערב יו"ט כגון שהצורך בהן התחדש רק ביו"ט, או שהי' טרוד מעיו"ט ולא הספיק לעשותן, דעת רוב הפוסקים שמותר לעשותן ביו"ט, וזו 'הלכה ואין מורין כן', ואין עושין כן בפני הרבים שבזה יהא כמו הוראה לרבים שהדבר מותר, ואף לא בפני בניו [ובפני אשתו לבד אפשר דשרי].

ולפי"ז יש לדון להתיר לפתוח בקבוקי שתיה אם באו אורחים שלא ידע מראש שיגיעו ורוצה ליתן לפנייהם שתי', כי הוא בכלל מכשירי אוכל נפש, ויעשה כן בינו לבין עצמו.

♦ אסור לעשות **מלאכה שתגמר ביה"ש של מוצאי יו"ט**, שהוא ספק חול, ואסור לבשל ולעשות שום מלאכה ביו"ט לצורך חול, ואפי' עושה ביה"ש, אסור שאפשר שבשעת העשיה הוא יו"ט ובשעת גמר המלאכה הוא חול.

♦ **אסור לזמן גוי לסעודה** אצלו ביו"ט, שמא יבשל בשבילו במיוחד, ואסור לבשל ביו"ט לצורך גוי, ומומר הרי הוא כגוי, אך **תינוק שנשבה אין דינו כמומר**. ומי שספק אם דינו כמומר, אסור לבשל בשבילו אך להזמינו יש לומר דמותר דספק גזירה דרבנן זו לקולא.

נשים השומעות תקיעת שופר אחר התפילה ומברכות לעצמן, צריכות ג"כ לכתחילה ללבוש בגד חדש, והנהוגות כהמחבר אף בדיעבד אין מברכות 'שהחיינו' אם אין להם בגד חדש.

בהלכות יו"ט

♦ **מלאכת אוכל נפש** מותרת ביו"ט, ונפסק שרק מלאכות שמלישה ואילך אבל קצירה וברירה וכדו' אסור, ונחלקו בזה דשיטת הרשב"א דהוי דאוריתא שמסרן הכתוב לחכמים איזה מלאכה כן ואיזה לא, אבל ברמב"ם משמע שהוי דרבנן. והטעם שלא כל יום אדם קוצר שדהו אלא פעם בשנה אבל מלישה ואילך זו מלאכה שעושים כל פעם כמות מסוימת ולכן חשיב אוכל נפש.

♦ דבר **שאפשר לעשותו מעיו"ט** אפי' שהוא אוכל נפש צריך לעשותו מעיו"ט, ואפילו שלבשל אפשר גם מעיו"ט מכיון שתבשיל טרי הוא יותר משובח מותר, אבל לליל יו"ט יש כאלה שמחמירים שיהיה מבושל לפני מכיון ששם אין הבדל בין שעה אחת קודם או שעה וחצי. אבל לחמם וודאי מותר ביו"ט.

♦ מותר לערות **מים מכלי ראשון** לתוך כוס רטובה, אפי' שמבשל את מעט המים שבכוס, שהרי כשישתה החמין ישתה גם את המים האלו.

♦ כתב הרמב"ם מלאכת הוצאה והבערה התירו לצורך היום גם לא לצורך אוכל נפש, כגון לקיחת מחזור לביהכ"ס או תינוק, אבל **מה שלא לצורך אסור** כגון שצריך מפתח ובצרור אבל יש שם גם מפתח של האוטו שלא צריך לו ביו"ט לא יטלטלו, וכן להיזהר להוציא מהעגלה של התינוק דברים שלא צריכים.

♦ דברים **שספק אם יצטרך להם** ג"כ מותר להוציא, כגון בגדים להחלפה לתינוק, דגם על הספק הוא צורך יו"ט. לגבי הוצאת שעון יד, לכאורה הוא תלוי לפי הענין, שאם הולך למקום קרוב אין לו צורך בשעון.

הוא עובדא אצל החזו"א שנקרע לאחד המתלה של המעיל, והורה לו החזו"א שאסור לו לצאת עם המעיל לרה"ר משום טלטול שלא לצורך.

♦ כתב בחוט שני²⁸ שאפשר שאסור לדעת הרמב"ן להוציא **בגדים ביו"ט שלא כדרך לבישה**, שאין היתר של 'מתוך' רק בהנאה הנכנסת לגוף האדם כמו אכילה ומדורה להתחמם[ולכן אין היתר של 'מתוך' בהוצאת המת], והבגדים הנ"ל אין לובש האדם להתחמם אלא רק לכבוד, אבל בגד לחימום הגוף מותר.

אלא שהשו"ע פוסק כדעת הרא"ש שחולק על הרמב"ן, והמ"ב כתב שהרוצה לנהוג כדעת השו"ע בוודאי אין למחות בידו²⁹, וה"ה לענין נידון הנ"ל.

♦ **טבילה** בערב יום כיפור נוהגים בה חומרא יותר מכל טבילות לחשוש מחציצה ושמא הוא רק לטעם דהטבילה מחמת תשובה, ועל כן יש לזהר לחתוך ציפורנים.

♦ **סעודה המפסקת** יש לאכול מאכלים קלים, ולא יאכל בשר שמן כבשר בקר גם בשחרית.

♦ י"א שבגמר סעודה המפסקת הוי קבלת התענית ועל כן עדיף שיתנה בפירוש שיכול להמשיך לשתות אחר גמר הסעודה³⁶.

♦ יש להוסיף מחול על הקודש ולקבל את התענית לפני זמן התענית³⁷.

♦ **וידוי** ע"פ שיטת הרמב"ם הקבלה לעתיד היא גם חלק מהוידוי, ועל כן יש לומר כן בפה, בנוסח הנדפס אפשר שיוצאים בויהי רצון שלא נחטא עוד לפניך ויכוין שמקבל ע"ע.

♦ מצוות הוידוי היא גם בערב יו"כ, ולכן יש לכוון כן במנחה בעיו"כ. וכן בזמן התקדש היום יש ענין של וידוי, ויכול לכוון בתפילה זכה לקיים דין וידוי³⁸.

♦ **בהדלקת נרות** נשים מברכות 'להדליק נר של יום הכיפורים', ואם חל בשבת "של שבת ושל יום הכיפורים".

♦ לנוהגות לברך ביו"ט 'שהחיינו' בהדלקת נרות יברכו אף ביוה"כ [ואפשר שגם הנוהגות תמיד לברך לצאת יד"ח בקידוש יכולות ביוה"כ לברך בשעת ההדלקה דבלא"ה א"א אותה על הכוס], אבל יזהרו לא לברך אח"כ עם הציבור בתפילה. וכשמברכת 'שהחיינו' אינה יכולה להתנות שאינה מקבלת את יו"כ.

♦ יש לשים נר גם בחדר שישי בן עשר אשתו ואפשר גם במנורת לילה קטנה מחשמל.

חולה

♦ כשם שציווה ה' לצום, כן ציווה שמי שחולה שלא יצום, ועל כן חולה שיש בו סכנה מצוה עליו לאכול, וכל חולה ישים לב לפני יו"כ לברר אצל רופא ולעשות שאלת רב אם יש בכוחו לצום או לא, ואם יש צורך בשיעורים שיכין אותם וימדוד מעיו"ט.

♦ לדעת השו"ע³⁹ עושים לחולה כל צורכו, א"כ הצריך לאכול יכול לאכול כדרכו ולא שיעורים, והגר"ח אמר ששיעורים זה רק ליולדת ומעוברת שהריחה, שעדין אינם בכלל סכנה. הביה"ל מחמיר לעניין שבת באופן שאפשר ע"י נכרי, אבל ביוה"כ א"א.

♦ האכילה שחייבים עליה היא ככותבת בכדי אכילת פרס והשתיה כמלוא לוגמיו, ועל כן אכילת שיעורים [למי שמספיק לו] כדי לצאת כל ספק הוא כדלהלן: האוכל יהיה 30 סמ"ק כדי שיהיה פחות מככותבת.

אם מתעסקים עם חילונים לקרב ולהחזיר בתשובה י"ל דמותר לזמנם ביו"ט, וכן מי שמקרב את הוריו או את אחיו וכיו"ב [אבל לא יבשל בפ"ע עבורם].

מי שעושה **שמחה ביו"ט**, אסור לו להזמין מי שחשוד להגיע ברכב ולחלל את היו"ט.

♦ מוקצה ביו"ט חמור מבשבת פרט א' שנולד אסור ביו"ט ומותר בשבת [לרוב הפוסקים].

♦ כתב הרמב"ם שיש לאכול **סעודה שלישית** גם ביו"ט כמו בשבת, וכתוב במעשה רב שלא נהג הגר"א לאכול מלבד שביעי (אחרון) של פסח משום חיבוב המצה, [ויש להסתפק בשנה שחל ז' של פסח בע"ש אם לאכול סעודה זו או שעדיף להימנע מסעודה בע"ש אחר חצות].

♦ מותר להעביר אש ולהדליק הגז, ובגז שיש מצת בהדלקת הגז לא ידליק, אבל יש עצה לנתק החשמל.

♦ יש **בעיה בגז** שיש בו שסתום בטחון שחום האש מייצר חשמל (אלקטרו מגנט שגורם להחזקת הקפיץ וכשמכבה האש החשמל מפסיק) ועל כן גם להדליקו באש יהיה אסור. אבל מי שנכבה לו הגז יכול לומר לגוי להדליק, שהוא לא מתכוון ליצור החשמל ואפי' שזה פ"ר דבאמירה לעכו"ם הרמ"א מתיר פסיק רישא.

הלכות יום הכיפורים

ערב יום הכיפורים

♦ ספק עבירה צריך תשובה יותר מודאי עבירה, שמתחרט פחות על מה שספק לו אם עשה (תרי"ג א). בימים אלו יפייס את חבריו, ולא יהא אכזרי מלמחול, ומידה כנגד מידה ימחל הקב"ה גם לו.

♦ כתב השו"ע דיש להחמיר בעשיית דברים גם בלא קבלתם לעתיד, והדוגמא המובאת בשו"ע³¹ היא להחמיר בפת עכו"ם, ויש ללמוד מזה לענין דברים אחרים שמקילין בהם מחמת הדחק, כגון לסמוך על זה דרה"ר דידן דינה ככרמלית כיון שאין שם ס' ריבוא.

♦ **מצווה להרבות בסעודה בעיו"כ** דכתיב "ועניתם את נפשותיכם בתשעה בחודש לערב" דמשמע שיתענו בתשעה, והלא יוה"כ בעשרה אלא ליתן שכר על האוכל בתשיעי כצם בעשירי. כתב ברע"א **שנשים פטורות** מאכילה בעיו"כ³².

♦ אין אומרים 'מזמור לתודה' דאסור היה בזמן הבית להקריב בעיו"כ קרבן הנאכל שממעט בזמן אכילתו שהרי אין נאכל בלילה שהוא יו"כ, וא"א תחנון, ולא 'למנצח' דכתיב ביה 'ביום צרה'.

♦ **כפרות** יש ליתן לעניים³³, וכתב המ"ב לפדות הכפרות בשוים ולא בפחות³⁴.

♦ אין להשתמש בכספי מעשר לצורך כפרות מכיון שהוי דבר שבחובה³⁵.

לע"נ הגי"ר רפאל יצחק בן נחמן שמואל וסרמן זצ"ל
אהובה היינא ליבא בת ישראל יצחק ע"ה

³⁷ שו"ע תרי"ח א
³⁸ תרי"ז א ומ"ב
³⁹ בהלכות שבת שכח ד'

³⁴ ס"ק ו'
³⁵ מ"ב תרי"ה ו'
³⁶ מ"ב תרי"ח י"ב

³¹ ס"י תרי"ג
³² ס"י טז
³³ רמ"א תרי"ה

- ♦ והשתיה כמלא לוגמיו, וכל אחד ימדוד לעצמו, ובאדם בינוני זה כ-40 סמ"ק.
- ♦ הפסיק בין שיעור לשיעור 9 דק' לצאת כל השיטות. אכילה ושתייה אין מצטרפים יחד לשיעור⁴⁰.
- ♦ בריא שאומר שאינו מרגיש טוב אין מאכילים אותו אבל יכול בעצמו לאכול אם הוא חושב שיכול לבא לידי סכנה⁴¹.
- ♦ הריח ונשתנו פניו מאכילין אותו הקל הקל, עד שיאירו עיניו, ואח"כ אסור⁴².
- ♦ אחזו בולמוס אין צריך שיעורים⁴³.
- ♦ מי שחייב ליטול תרופה יטול בלי מים, ואם לא יכול ישתה עם מים מרים כגון ע"י תה קמומיל פחות מכשיעור⁴⁴.
- ♦ יולדת עד ג' ימים מעת לעת של הלידה, לא צריכה להתענות וגם לא שיעורים, אלא אי"כ אומרת שיכולה לצום שאז מאכילין אותה שיעורים⁴⁵.
- ♦ עד ז' ימים בסתם אוכלת שיעורים, ואם אמרה איני צריכה מתענה.
- ♦ מינקת חייבת להתענות אך יכול שהצום יגרום לה מחסור בחלב ולכן אם אצל התינוק הוא פקוי"נ שאינו רגיל לאכול דבר אחר וכ"ש אם סובל מתופעות לוואי, יכולה לאכול לשיעורים בשביל ההנקה.
- ♦ מעוברת תשתה כמות שתיה לפני הצום לפחות 4 ליטר, ותשב במקום ממוזג, וזה עדיף מלהיטלטל ללכת לביהכ"נ.
- ♦ אם מרגישה צירים סדירים בין 10-15 דק' טרם זמנה חייבת לשתות מיד כמות של 2 ליטר, עד שיפסקו הצירים.
- ♦ אם אינה מרגשת את תנועות התינוק תשכב שעה על צד שמאל, ותשתה דבר מתוק בשיעורים, ואם עדיין לא מרגישה שתפנה לביה"ח.
- ♦ לגבי **מלאכת אוכל נפש** יוה"כ חמור יותר מכל יו"ט, ואסור גם לצורך חולה וקטן, [לא כשיטת היראים].
- ♦ נוהגים שהחינוך של **קטנים** לשעות בצום הוא **מגיל 10** בין בקטן ובין בקטנה, וצום שעות, היינו לאחר את זמן הסעודה שאם אוכלים כל השנה בתשע יאכלו בעשר⁴⁶.
- ♦ באוכלם לחם **יטלו ידים** כדין ולא רק עד פרקי האצבעות, ושאר נטילות עד פרקי האצבעות שהרי אסורים ברחיצה.

תשובה

- ♦ כתב הח"א **שיפרט עבירות שעשה**, וקי"ל שחוזר ומתוודה על עבירה שעשה גם ביו"כ אחר, והח"א הכין רשימה של עבירות שכיחות וכל אחד היודע בנפשו יוסיף.
- ♦ הר"י יונה כותב בשערי תשובה דמחלקי התשובה להחזיר רבים מהעוון, ואפשר שיוצאים בזה ע"י נתנה לאירגונים העוסקים בחיזוק רחוקים⁴⁹.
- ♦ כתב הרמב"ם שיש גם חיוב תשובה על מידות רעות⁵⁰.
- ♦ אין תשובה על חילול ה' ולכן יש לזהר בדברים שהם בפרהסיא כמו שמצוי בהליכה בלבוש פרוץ ברחוב. בהחזקת מכשירים אשר אסרו רבותינו, וגם אם אומר שהוא לא משתמש לרע, הרי הוי בגדר מה שגזרו חכמי הדור לאפרושי מאיסורא, ולדעת החינוך (תצה) הוא אסור מדינא. וכן בענין הליכה לערכאות שהוא מחלל את השם (חוי"מ כו).
- ♦ אין יוה"כ מכפר אלא למי שמאמין במעלת יוה"כ שהקב"ה מכפר על ידו (תרי"ז ו').
- ♦ **מוצאי יו"כ** [בשנה רגילה] הבדלה בנר וברכת הבדלה בלבד, וחיוב נר מכיון שאסור להשתמש באש ולכן מברך רק על נר ששבת ולא על שהודלק במוצאי יו"כ (תרכ"ד ד').
- ♦ ברכת הלבנה יש נוהגים לא לברך עד מוצאי יו"כ, והגר"א נהג לברך כדי שתעמוד לו הזכות ביו"כ.
- ♦ יכול לקדש הלבנה במוצאי יו"כ אף קודם שטעם ששרוי בשמחה (יא), ומשמע אפי' אינו נועל מנעלים מותר מכיון שלא עושה כן משום אבילות. ויש נוהגים לאכול ולנעול מנעלים קודם הקידוש כבמוצאי ת"ב.
- ♦ מצווה להתחיל בבנין הסוכה במוצאי יו"כ (רמ"א), סגי בכל שהוא של התחלה, אבל למחרת יראה לגמור את כולה דמצווה הבאה לידך אל תחמיצנה (תרכ"ה).
- ♦ אם למחרת יוה"כ הוא ע"ש אפשר שאסור אחר חצות. הגר"א למד מסכת סוכה.
- ♦ משכימים למחרת יו"כ שלא יראה ח"ו שהיינו נכנעים רק בעת שהיינו צריכים לבקש על דיננו.

לע"נ צבי הירש בן דוד ז"ל
לע"נ שלמה ורגייניו בן גוללמו אברהם ז"ל
ורוניקה לאה בת משה הירש ע"ה

⁴⁹ אי העיקר העשרים, נ'
⁵⁰ פ"ז ה"ג

⁴⁶ תרטו ט
⁴⁷ תריח כט
⁴⁸ שו"ע תרטו א

⁴³ תרי"ח כו
⁴⁴ עינין תרי"ב טו
⁴⁵ תריז יג

⁴⁰ תרי"ב
⁴¹ מ"ב תרי"ז ו
⁴² תרי"ז ז